

Jaarverslag 2019

VOORWOORD VOORZITTER

We hebben nu vier hele beheerjaren achter de rug en we mogen nu toch wel de conclusie trekken dat dit nieuwe stelsel werkt. Ja zeker, er zijn altijd zaken die beter kunnen. Zo frustreren soms zaken als controles van de NVWA en boetes vanwege administratieve 'fouten'. Ook kunnen we nog niet wetenschappelijk onderbouwd het resultaat in biodiversiteit laten zien. Tegelijkertijd zien we gelukkig veel goede resultaten in de gebieden zelf.

Het stelsel werkt want de oorspronkelijke doelen zijn gerealiseerd: namelijk meer flexibiliteit in het beheer, meer sturing op het beheer vanuit de boeren zelf, en een grotere efficiency als het gaat om de overhead kosten. We kijken dan ook vol vertrouwen uit naar de evaluatie van het ANLb die dit jaar plaatsvindt.

Na deze vier jaar is het dan ook tijd om na te denken over de volgende stappen in de doorontwikkeling van de collectieven. In de GLB pilots onderzoeken we momenteel de mogelijk grotere rol in het nieuwe GLB voor de collectieven in de ecoregelingen. Ook de vraag van de zuivel of wij informatie kunnen leveren voor de biodiversiteitsmonitor maakt het actueel om voor onszelf vast te stellen wat en hoe we vinden dat de rol van de collectieven in de toekomst zou moeten zijn.

Ik ben blij te kunnen constateren dat we eensgezind zijn als het gaat om onze gezamenlijke visie op de toekomst van de collectieven en BoerenNatuur. Feitelijk komt het erop neer dat we de service die we nu kunnen bieden aan onze deelnemende boeren in het ANLb het liefst ook bieden aan alle andere boeren die daar gebruik van willen maken. Dit is een grote ambitie maar daar gaan we de komende jaren samen mee aan de slag!

Alex Datema

Voorzitter

BOERENNAUUR

Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer

1. BOERENNATUUR EN HAAR LEDEN

Op 24 december 2015 is BoerenNatuur opgericht. De vereniging is aangegaan voor onbepaalde tijd. Doel van de vereniging is het bevorderen van agrarisch natuur-, landschaps- en waterbeheer in de ruimste zin des woords. Daarnaast streeft de vereniging naar ecologisch effectief beheer dat efficiënt wordt uitgevoerd en dat bijdraagt aan een duurzame, grondgebonden landbouw. BoerenNatuur wil deze doelen bereiken door, daar waar gewenst door de leden, ondersteuning te bieden aan haar leden, de agrarische collectieven in de regio's. De vereniging richt zich daarbij met name op die onderwerpen die (bijna) alle leden aangaan en waar de vereniging voor hen een toegevoegde waarde kan hebben.

De vereniging heeft haar zetel in Utrecht.

Lidmaatschap van BoerenNatuur staat open voor alle collectieven agrarisch natuur- en landschapsbeheer. In 2019 kende Nederland, net als in 2016, 2017 en 2019, 40 agrarische collectieven. Al deze 40 agrarisch natuur- en landschapsbeheer collectieven waren in 2019 lid van BoerenNatuur.

Dit vierde jaarverslag beslaat de periode van 1 januari 2019 t/m 31 december 2019. Dit jaarverslag beperkt zich tot de hoofdlijnen uit het vierde jaar van BoerenNatuur. Een jaar waarin we gezamenlijk een visie op de toekomst van de collectieven hebben geformuleerd en tegelijkertijd aan het kijken zijn wat we nodig hebben om deze visie de komende jaren ook daadwerkelijk te realiseren.

2. DE BESLUITVORMING

2.1 Algemene ledenvergadering

De algemene ledenvergadering (ALV) is het hoogste orgaan van BoerenNatuur. Toegang tot de ALV hebben vertegenwoordigende bestuurders van de leden van de vereniging. In 2019 is de ALV twee keer bijeen geweest.

Tijdens de eerste ALV op 30 april 2019 heeft de ALV de jaarrekening 2018 vastgesteld en het bestuur decharge verleend over de financiën van BoerenNatuur voor 2018. Tijdens deze vergadering is ook gesproken over de toekomst van onze SCAN-ict. Deze ict is cruciaal voor alle leden en het is daarom van groot belang de performance van het systeem voor nu en in de toekomst goed te borgen. Binnen de ALV is naar voren gekomen dat het belangrijk is om eerst goed te bepalen welke rol je als collectief in de toekomst wilt hebben, vervolgens kan er gekeken worden welke ict daarbij hoort. De ALV stemt daarom in met het voorstel van het bestuur om gezamenlijk een visie op de toekomst van de collectieven op te gaan stellen. Tijdens de ALV hebben de leden verder intensief gediscussieerd over de evaluatiecriteria voor de samenwerking tussen BoerenNatuur en de Duurzame Zuivel Keten (DZK).

Tijdens de tweede ALV op 26 november werd de huidige voorzitter voor nog een periode benoemt. In dezelfde vergadering hebben de leden ingestemd met een nieuwe visie op de toekomst van de collectieven. Deze is samen met de leden opgesteld waarbij zowel voor als na de zomer intensief is gesproken met de leden. De essentie van de visie is dat collectieven er voor alle boeren willen zijn die de komende tijd stappen willen zetten op het gebied van natuurinclusieve landbouw. Collectieven doen dit door deze boeren te adviseren, hun maatregelen te registeren en te borgen dat ze de kwaliteit leveren die ze afspreken. De ALV heeft vervolgens ook het ledenregister 2020 vastgesteld. Dit ledenregister is nu op basis van de beheerbeschikkingen van een jaar eerder, in dit geval dus van 2019. Vervolgens hebben ze ingestemd met de begroting en ledenbijdrage 2020. Ten slotte heeft de ALV aangegeven om in de samenwerking met DZK het jaar 2020 te gebruiken om goede voorbereidingen te treffen. Zodat eind 2020 gestart kan worden met het adviseren, registreren en borgen van natuur en landschap voor alle zuivelondernemingen die dat willen. Wel wil de ALV een uitzondering maken voor de melkstream Planet Proof van Friesland Campina en kijken of we daarvoor toch in 2020 al kunnen zorgen voor de advisering, registratie en borging van natuur en landschap bij de boeren die hieraan meedoen.

2.2 Bestuur

BoerenNatuur heeft een bestuur dat de strategie bepaalt, keuzes maakt en het jaarlijkse werkplan vaststelt. Het bestuur bestond, in de verslagperiode, uit de volgende leden:

Alex Datema	- voorzitter
Rinus van 't Westeinde	- Zeeland en vicevoorzitter
Joop Alsema	- Overijssel en penningmeester
Coby Dekker	- Flevoland
Henk van 't Land	- Drenthe
Henk Smith	- Groningen
Henk Jan Soede	- Utrecht
Herman Wijdeven	- Noord-Brabant (tot 25 oktober 2019)
Frans van Beerendonk	- Tijdelijke invulling vanuit Noord-Brabant
Jan Willem Lagerweij	- Gelderland
Marinus Rooker	- Zuid-Holland
Sjaak Hoogendoorn	- Noord-Holland (tot 1 december 2019)
Marian Merkelbach	- Noord-Holland (vanaf 1 december 2019)
Ton Lenders	- Limburg
Wilco de Jong	- Friesland (tot 25 juni 2019)
Albert van der Ploeg	- Friesland (vanaf 25 juni 2019)
Ben Haarman	- adviseur vanuit LTO Nederland

Het bestuur is in 2019 vier keer bijeen geweest. Het bestuur heeft zich naast de reguliere jaarstukken ook beziggehouden met enkele strategische onderwerpen, zoals de visie op de toekomst van de collectieven; de positie van BoerenNatuur en de rol van de voorzitter in het stikstofdebat; de samenwerking tussen BoerenNatuur en DZK en de inzet van BoerenNatuur bij het Deltaplan Biodiversiteitsherstel.

2.3 Dagelijks Bestuur (DB)

Vanaf 1 januari 2019 werkt BoerenNatuur met een Dagelijks Bestuur (DB) om zo slagvaardiger en professioneler te kunnen opereren. In 2019 zaten de volgende bestuursleden in het DB:

Alex Datema	- voorzitter
Rinus van 't Westeinde	- vicevoorzitter
Joop Alsema	- penningmeester
Wilco de Jong	- lid (tot 25 juni 2019)
Henk Smith	- lid (vanaf 25 juni 2019)

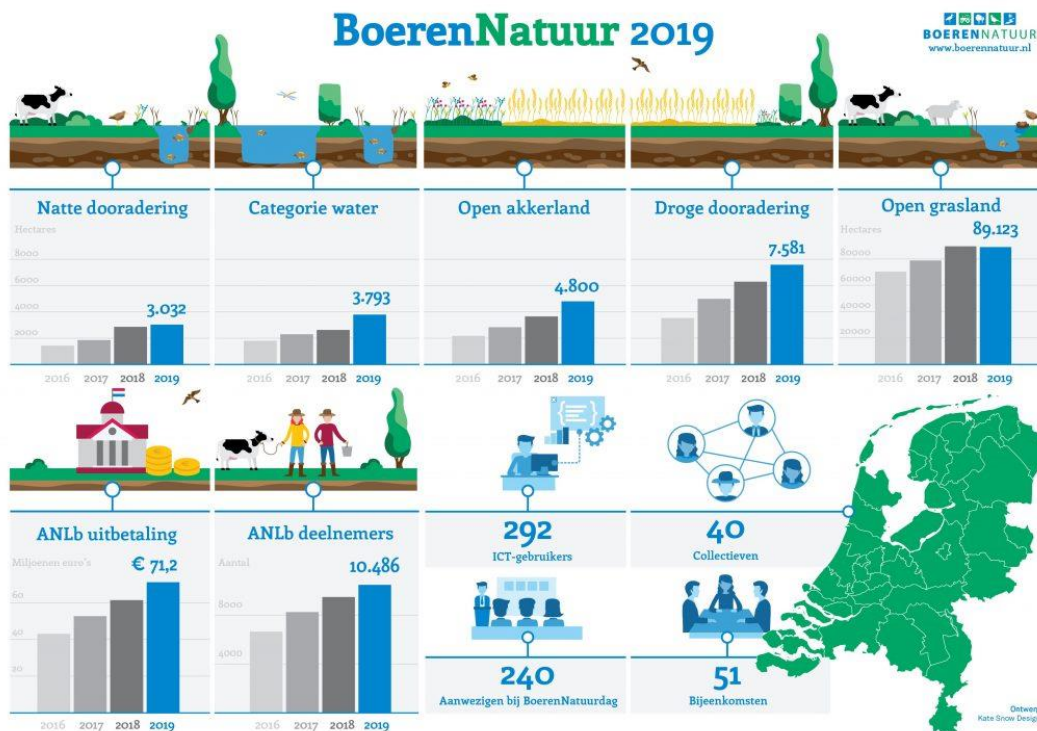
In 2019 is het DB zes keer bijeen geweest. De leden van het DB vertegenwoordigde de vereniging op diverse momenten extern; ze hebben de agendapunten voor de bestuursvergaderingen inhoudelijk voorbereid en de directeur ondersteunt bij interne zaken rondom personeel, organisatie en communicatie. Verder heeft het DB in het voor- en najaar twee keer vier regionale bijeenkomsten georganiseerd voor bestuurders van alle leden ter voorbereiding op onze visie op de toekomst van de collectieven. Dit waren inspirerende bijeenkomsten waarbij er tijd was om gezamenlijk goed verder te discussiëren.

2.4 Werkorganisatie

De werkorganisatie heeft als taak het ondersteunen van de vereniging BoerenNatuur. Op 1 januari 2019 had BoerenNatuur zeven mensen in dienst. De secretariële – en financiële ondersteuning wordt ingehuurd. Verder was tot 1 september ook de ondersteuning bij de communicatie ingehuurd. Vanaf 1 september heeft BoerenNatuur zelf een communicatiemedewerker in dienst. Evelien Verbij is directeur van de werkorganisatie. De directeur stelt het beleid voor en voert dit uit. Verder heeft de directeur de leiding over de werkorganisatie en werkt op aanwijzing en onder verantwoordelijkheid van het bestuur. In 2019 heeft de werkorganisatie zich naast het reguliere werk o.a. gericht op het verder professionaliseren van de werkorganisatie zodat we nog beter de leden van BoerenNatuur kunnen ondersteunen en werken aan onze visie op een meer natuurinclusieve landbouw.

3. RESULTATEN

In het jaar 2019 is uiteraard weer veel gebeurd bij BoerenNatuur. Landelijke regeling niet-productieve investeringen. Start landelijke GLB-pilots. EU-project Contracts 2.0 gestart. BIMAG. Installatie van het nieuwe beheerjaar 2020. Tweede BoerenNatuurdag. Doorontwikkeling internet en intranet. Meerdere bijeenkomsten met de DenkTank Boer&Natuur. Twaalf maandberichten. Vier externe nieuwsbrieven. Alle kenniskringen draaien. Bestuurlijke afstemming tussen BoerenNatuur en RVO.nl. Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Belangenbehartiging voor ANLb in Managementoverleg ANLb en Taakgroep Agrarisch Beheer. Helpdesk SCAN-ict. Beantwoorden vragen leden. WNT. VpB. Te veel om allemaal op te noemen. Hieronder kort per doel van BoerenNatuur enkele hoogtepunten uit het jaar 2019.

3.1 Algemene belangenbehartiging en positionering

BoerenNatuur behartigt de belangen van onze leden, de 40 collectieven, op het gebied van ANLb en omdat het ANLb onderdeel uitmaakt van het GLB, ook het GLB. Daarnaast heeft BoerenNatuur expliciet de opdracht van de leden om zich in te zetten voor een meer natuurinclusieve landbouw. BoerenNatuur is het afgelopen jaar daarom in gesprek geweest met EU-ambtenaren, ambtenaren van LNV, Europarlementariërs, diverse Kamerleden, partijen uit het betrokken bedrijfsleven en NGO's die een rol spelen of kunnen spelen om de visie van BoerenNatuur te realiseren.

Tegelijkertijd hebben we in 2019 ook geïnvesteerd in onze zichtbaarheid en vooral in het vertellen van ons verhaal. BoerenNatuur is verschillende keren in het nieuws geweest: o.a. met interviews op radio, tv en in diverse geschreven media met onze voorzitter, Alex Datema over onze visie op natuurinclusieve landbouw en de visie op de toekomst van de collectieven, en rondom de toename van plasdassen. Ook zijn we gestart met het maken en delen van filmpjes waarin het werk van de collectieven wordt verteld. Ook hebben we korte filmpjes gemaakt om de kennis die is opgedaan tijdens bijeenkomsten te delen. Vier per jaar, in elk seizoen, maken we een externe nieuwsbrief waarin we vertellen over het werk van BoerenNatuur en van onze leden. Verder hebben we een algemene folder van het werk van BoerenNatuur gemaakt en deze laten uitgeven in het Nederlands, Engels en Duits. Ook is ons internet en intranet opgefrist zodat onderwerpen nog makkelijker vindbaar zijn. Op deze manier werken we gestaag verder om het verhaal van BoerenNatuur optimaal te delen.

3.2 Toekomstgericht

Visie op de toekomst van de collectieven

In het voorjaar hebben we in vier regionale bijeenkomsten met bestuursleden vanuit alle collectieven gesproken over de ontwikkelingen die op ons af komen en wat dat betekent voor de toekomst van de collectieven. In de zomer zijn de resultaten van deze discussies uitgewerkt in een discussiestuk. Dit discussiestuk is vervolgens weer in vier regionale bijeenkomsten besproken met alle leden. Uiteindelijk heeft dit geresulteerd in een visie op de toekomst van de agrarische collectieven welke is vastgesteld in de ALV van 26 november.

Uitgangspunt in de visie is dat wij werken aan een landbouw waarin natuur, landschap, bodem en water structureel en onlosmakelijk onderdeel zijn van de bedrijfsvoering van iedere boer; een natuurinclusieve landbouw. Wij kennen de boeren in ons gebied en we weten wat de boeren in dat gebied kunnen doen om stappen te zetten naar deze natuurinclusieve landbouw. Door middel van kennisdeling en elkaar schouwen (peer review) zorgen we voor onderling vertrouwen en dat onze deelnemers met trots aan elkaar laten zien wat zij hebben gerealiseerd. In de periode 2020-2027 blijft het agrarisch natuur- en landschapsbeheer onze corebusiness. Daarbij willen we onze opgedane kennis en ervaring inzetten en beschikbaar maken voor ALLE agrariërs en andere eigenaren van landbouwgronden in Nederland die samen met ons onze visie willen realiseren.

We adviseren boeren over welke maatregelen in hun gebied passend en zinvol zijn en hoe ze deze kunnen uitvoeren en registreren in de ICT van BoerenNatuur op hun eigen account. Daarnaast borgen we dat wat de boer zegt dat hij doet, ook wordt gedaan. We zorgen ervoor dat wij de juiste kennis en kunde in huis hebben om samen met de boer te kijken naar wat hij op zijn bedrijf kan doen aan het behouden en verbeteren van natuur, bodem, water en landschap. Wij zijn continu bezig met het verder professionaliseren van onze organisaties door middel van onder andere het delen van kennis, het volgen van trainingen en opleidingen, het auditen van elkaar en het participeren in innovatieprojecten.

Ons netwerk is breed. Wij voeren met ons brede netwerk vooral concrete maatregelen uit die direct resultaat opleveren voor een meer natuurinclusieve landbouw. Onze leden zijn mensen die zich verbonden voelen met het gebied, de streek waarin zij leven en werken. We vormen samen één landelijke vereniging BoerenNatuur. Deze vereniging ondersteunt ons bij het realiseren van bovenstaande visie.

GLB-pilots goed van start

Begin 2019 heeft LNV de zeven subsidievoorstellen voor GLB-pilots gegund zodat deze van start konden. In de GLB-pilots, die lopen in 2020 en 2021, gaan collectieven oefenen met nieuwe aspecten van het volgend Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB) van de Europese Unie. Dat beleid moet namelijk doelgerichter worden. Er wordt verwacht dat een boer minder basisbetaling gaat krijgen per hectare en meer betaald gaat krijgen omdat hij bijdraagt aan het halen van bepaalde ecologische en milieudoelen. Dit laatste gaat een "eco-regeling" heten. Aan de eco-regeling moet elke boer in Nederland mee kunnen doen als hij of zij dat wil, het is vrijwillig. Er wordt naar de collectieven gekeken als potentiële partij om die boeren te gaan adviseren over hun eco-maatregelen. In hoeverre dat een vrijblijvend advies is, een advies dat voorwaarde voor uitbetaling is, of een advies dat meer oplevert in de uitbetaling, wordt bekeken in de pilots. In 2019 zijn 22 collectieven,

samenwerkend in zes pilots, gestart. BoerenNatuur participeert samen met LTO Nederland in een landelijk koepelproject dat de zeven pilots verbindt en de opgedane kennis onderling en met externe deelt.

Op 12 maart vond de landelijke aftrap plaats van de GLB-pilots. LNV gaf een presentatie over de stand van zaken rond de ontwikkelingen van het GLB. Ook stelden alle pilots zichzelf kort voor. Vervolgens was er ruimte in twee sessies om verder te praten over het nieuwe GLB en over de pilots. Vervolgens zijn de pilots gestart met het uitwerken van hun gebiedsplannen; het uitdenken van (nieuwe) maatregelen en het werven van deelnemers.

Het Koepelproject zorgt niet alleen voor de afstemming tussen de pilots maar heeft in 2019 ook regelmatig overlegd met de schrijvers van het National Strategic Plan (NSP) om de ervaringen en lessen vanuit de pilots zo goed mogelijke te kunnen delen. Dit NSP wordt de inzet van Nederland voor het nieuwe (GLB).

BoerenNatuur goes international

Agro-milieu maatregelen worden in elk land anders uitgevoerd onder verschillende omstandigheden. Nederland heeft hierbij echter iets unieks: een collectieve aanpak die landsdekkend is; het Agrarische Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb), georganiseerd en uitgevoerd door boeren zelf. Bij de collectieven werken mensen die nauwe banden hebben met de agrarische sector waardoor ze weten waar ze over praten. Ze hebben daarnaast ecologische kennis en kunnen onderbouwen waarom het nemen van bepaalde maatregelen wel of niet een goede keus is. Dit bij elkaar maakt dat deelnemers van collectieven vertrouwen hebben in de organisatie. Dat is anders als beheer en maatregelen verantwoord moeten worden bij een ambtenaar.

Om deze collectieve aanpak uit te dragen is BoerenNatuur in 2019 weer enkele malen naar het buitenland gegaan en zijn er delegaties vanuit het buitenland bij ons op bezoek gekomen. Doel is om onze ervaringen over de collectieve aanpak te delen en medestanders voor de aanpak te vinden. ANLb wordt voor 50% betaald uit het Europese GLB geld, als je het beleid en financiën voor het ANLb wilt veranderen, moet dat binnen het GLB veranderd worden. Om dit te kunnen bewerkstelligen moet je mensen in Brussel mee krijgen. Zij luisteren beter als je een grotere groep agrariërs vertegenwoordigd. Voor ons is het belangrijk dat je medestanders hebt in Europa, zoals Duitsland of Frankrijk. Zo heeft BoerenNatuur het collectieve verhaal verteld aan delegaties vanuit o.a. Duitsland, Zwitserland en Hongarije. Ook zijn vertegenwoordigers van BoerenNatuur afgelopen jaar meerdere keren in Brussel en Duitsland op bezoek geweest, maar ook naar Hongarije en zelfs naar de Verenigde Staten.

Daarnaast participeert BoerenNatuur in het Europese project 'Contracts 2.0' waarin 11 EU lidstaten samenwerken om innovaties uit te werken voor contracten en overeenkomsten tussen publieke en private organisaties in de voedselketen, specifiek voor de realisatie van milieu, natuur en klimaat maatregelen in het landelijk gebied. Andere EU-lidstaten hebben geen werkwijze met collectieven en zien hoe in Nederland ANLb (contracten) via collectieven is geregeld. Dit is voor hen een mooi voorbeeld waarvan ze kunnen leren. Onze werkwijze en contracten zullen één van de contractvoorbeelden zijn, die Nederland voor dit project zal aandragen. In 2019 hebben we twee workshops georganiseerd, één in Groningen met ANOG en één in Limburg met Natuurrijk Limburg, om samen te onderzoeken wat de kansen en de valkuilen zijn van contracten voor beloning van agro-milieumaatregelen. De

kennis en ervaring van agrarisch natuurbeheer wordt op deze manier verzameld, om te dienen tot inspiratie voor een beter beleid voor natuur, milieu en boer in heel Europa.

Pilot 'Zuivel versterkt natuur en landschap' met de Duurzame Zuivel Keten (DZK) succesvol en wordt vervolgd

In 2018 zijn BoerenNatuur en Friesland Campina (FC) gestart met een pilot waarbij zes collectieven voor FC natuur- en landschap hebben geregistreerd bij 141 boeren, waarvan 54% nog geen ANLb had. Dit project is in 2019 gecontinueerd, maar dan met de Duurzame Zuivel Keten (DZK) waarin alle zuivelondernemingen samenwerken. In 2019 hebben 15 collectieven bij 383 melkveehouders van vier verschillende zuivelbedrijven natuur- en landschapsbeheer ingetekend. BoerenNatuur heeft daarvoor een lijst BBM (Beheer Biodiversiteit Melkveehouderij) -pakketten ontwikkeld op basis van de bestaande ANLb pakketten. De voorwaarden in deze BBM pakketten zijn over het algemeen iets lichter dan bij ANLb en er zitten ook pakketten in voor op het erf. Verder heeft BoerenNatuur een handboek gemaakt zodat alle deelnemende collectieven meer uniform gingen werken. Ook zijn er wijzigingen in de SCAN-ict doorgevoerd om collectieven te faciliteren bij het toedelen van de deelnemers aan collectieven en bij het intekenen.

Uit de evaluatie bleek dat de deelnemende melkveehouders overwegend positief zijn over hun contact met het collectief en ze gaven aan veel geleerd te hebben. Uit een evaluatie met de 15 collectieven bleek ook dat ze graag door wilden met dit traject, mits goede afspraken gemaakt worden over onder andere weging, uren, data-eigendom en de ecologische meerwaarde. Op basis van deze resultaten heeft de ALV op 26 november besloten om in 2020 de bestaande samenwerking verder te professionaliseren en op te schalen naar alle collectieven, zodat we vanaf eind 2020 voor alle boeren die dat willen, de intekening, registratie en borging kunnen verzorgen.

BIMAG

3.2 SCAN-ict en dienstverlening

Referentielaag landschap

Tot 2019 was er geen sprake van een referentielaag voor landschapselementen. Na een EU Audit bij RVO in 2017 werd duidelijk dat de EU daar niet mee akkoord gaat. Daarom zal vanaf beheerjaar 2019 de toetsing van landschapselementen op een nieuwe referentielaag moeten. Deze referentielaag landschap legt de maximale subsidiabele oppervlakte vast voor landschapselementen. Deze laag is aanvullend op de AAN-laag en maakt dat *alle* typen percelen op een referentieperceel komen te liggen, in plaats van alleen de landbouwpercelen. In eerste instantie heeft RVO.nl een referentielaag gemaakt gebaseerd op een vergelijking tussen de huidige ingetekende ANLb elementen en luchtfoto's.

Uit een analyse door Dacom van de ingetekende landschapselementen ten opzichte van de referentielaag bleek dat er een flink aantal ANLb landschapselementen een foutcode zou krijgen, omdat de ligging en/of oppervlakte niet goed overeenkwam met het referentieperceel dat RVO.nl had aangemaakt. BoerenNatuur heeft daarom aan de noodrem getrokken en tegen RVO, LNV en provincies gezegd dat we dat niet gaan doen. RVO.nl heeft vervolgens voorgesteld om te gaan werken met een buffer om het referentieperceel. Dit heeft het aantal foutcodes meer dan gehalveerd. Van de ca. 39.000 landschapselementen zijn er nu nog ca. 10.000 met een foutcode.

Vervolgens zijn RVO.nl, BoerenNatuur en de ICT leverancier van SCAN-GIS op bezoek geweest bij drie collectieven om voorbeelden van foutcodes door te lopen. Tijdens deze bezoeken bleek dat collectieven veelal erg goed hadden ingetekend en dat er vraagtekens waren bij de correctheid van de ingetekende referentiepercelen. Daarnaast bleek ook dat het oplossen van de foutcodes erg veel werk was: niet alleen de intekening moest aangepast worden maar veelal ook het contract. Op basis van deze werksessies heeft RVO.nl besloten om zelf de foutmeldingen opnieuw te beoordelen. Als gevolg zijn daardoor bijna alle foutmeldingen opgelost en hebben de collectieven minimaal last gehad van de invoering van de referentielaag.

Bouw nieuwe module voor SCAN-financieel

BoerenNatuur biedt binnen de module SCAN-financieel KING als boekhoudpakket aan. In 2017 is daar het maatwerk bijgekomen, waarmee het collectief selecties kan toepassen op het uit te betalen beheer. De praktijk wijst echter uit dat een behoorlijk deel van de collectieven geen gebruik maakt van KING als boekhoudpakket en/of slechts alleen voor het uitvoeren van de betalingen. In 2019 heeft een werkgroep, bestaande uit enkele penningmeesters en financieel medewerkers, een voorstel uitgewerkt met daarin de gewenste functionaliteiten voor een nieuw SCAN-financieel. Dit voorstel is op verschillende plekken besproken binnen de vereniging en aangescherpt. Uitgangspunt is dat ieder collectief vrij is om een eigen boekhoudpakket te kiezen, dat SCAN Financieel daar op aansluit en dat alle betaalspecificaties van de deelnemers ook direct in mijnboerennatuur.nl komen. In de tweede helft van 2019 is de nieuwe module gebouwd zodat de uitbetaling over het beheerjaar 2019 met de nieuwe module kan plaatsvinden.

Eerste deel van module plannen van periodiek beheer afgerond

In de tweede helft van 2019 is SCAN-ICT geschikt gemaakt voor de werkzaamheden omtrent het plannen van periodiek beheer. Collectieven kunnen nu inzien hoe ver ze zijn met uitvoeren van het periodieke beheer ten opzichte van de minimum en maximum percentages binnen de meldingsgroepen, zowel op basis van reeds uitgevoerd beheer als op

basis van gepland beheer. Ook kunnen collectieven nu inzien welke beheereenheden wanneer zijn gemeld of nog niet zijn gemeld. Daarnaast is het mogelijk de historie van de beheereenheden in te zien. In 2020 gaan we verder met de volgende stap, namelijk dat collectieven beheereenheden kunnen inplannen voor een bepaalde periode, waarbij dit zowel op een tabel als op een kaart inzichtelijk is.

Financiële bijdrage provincies aan SCAN-ict komt weer op gang

In 2018 en 2019 is de doorontwikkeling van de SCAN-ict vertraagd. Dit omdat BIJ12 de eerder toegezegde financiële bijdrage van 200.000 euro voor het doorontwikkelen van de SCAN-ict niet rechtmatig kon overmaken naar BoerenNatuur. BoerenNatuur heeft zich hard gemaakt dat deze financiële bijdrage vanuit de provincies echt noodzakelijk is en dat er niet verwacht kan worden dat collectieven alles zelf moeten dragen. De werkgroep natuurbeheer heeft in juli besloten dat provincies 100% bijdragen aan het doorvoeren van wijzigingen in de SCAN-ICT welke voortkomen uit gewijzigde regelgeving en 50% aan doorontwikkeling van de SCAN-ICT. De werkwijze die nu wordt gevolgd is dat de financiële bijdrage vanuit een provincie naar het collectief gaat, en dat het collectief die vervolgens aan BoerenNatuur overmaakt. Dit totdat we een betere, makkelijkere oplossing hebben gevonden.

Helpdesk in 2019 ook trainingen voor gevorderden georganiseerd

BoerenNatuur heeft een eigen helpdesk voor vragen over de SCAN-ict. Naast vraagbaak verzorgt de helpdesk ook de handleidingen voor alle SCAN-onderdelen. Daarnaast is in 2017 de helpdesk gestart met het organiseren van trainingen voor de verschillende onderdelen van SCAN-ict, zoals voor SCAN-Office en voor SCAN-financieel. In 2019 zijn de trainingen voortgezet en zijn er ook trainingen voor gevorderden georganiseerd.

3.3 Agrarisch natuur- en landschapsbeheer

Toename aantal deelnemers, ANLb hectares en totale subsidie zet ook dit jaar door

	2016	2017	2018	2019
Aantal ANLb deelnemers	6656	8260	9492	10486
Ha open grasland	70380 ha	78886 ha	89705 ha	89132 ha
Ha open akkerland	2178 ha	2835 ha	3653 ha	4800 ha
Ha droge dooradering	3531 ha	4990 ha	6294 ha	7581 ha
Ha natte dooradering	1433 ha	1852 ha	2865 ha	3032 ha
Categorie water	1800 ha	2297 ha	2629 ha	3793 ha

Totaal ANLb hectares 2019	79.322 ha	90.860 ha	105.146 ha	108.338 ha
ANLb uitbetaling 2019	43.081.607 euro	52.711.578 euro	61.461.140 euro	71.212.287 euro

Bron: Aantal ANLb deelnemers en Ha leefgebieden uit SCAN-ict

Bron ANLb uitbetaling: RVO.nl

Vorbereidingen evaluatie ANLb gestart

In 2019 is de evaluatie van het ANLb voorbereid. De eigenlijke evaluatie vindt in 2020 plaats. In 2019 is met alle betrokken partijen een evaluatiekader opgesteld met daarin de evaluatievragen. Wageningen Environmental Research (WEnR) is geselecteerd om de evaluatie uit te voeren. Doel van de evaluatie is om op basis van de huidige ervaringen verbeterpunten te formuleren voor het stelsel en van elkaar te leren. De evaluatie richt zich zowel op de organisatie van het ANLb als op de (ecologische) effectiviteit. LNV en provincies zijn opdrachtgever voor de evaluatie. BoerenNatuur participeert in de begeleidingscommissie van het onderzoek. De evaluatie is op 1 september 2020 afgerond, zodat de resultaten input kunnen leveren voor het NSP.

Lijst beheerpakketten verder aangepast aan wensen collectieven

In 2019 heeft de commissie beheerpakketten, onder onafhankelijk voorzitterschap van Jos Roemaat, drie voorstellen voor nieuwe beheerpakketten en -varianten behandeld: een ontwikkelpakket kruidenrijk grasland; een variant voor bufferstroken bij Kruidenrijke Akkerranden; en een variant voor de mogelijkheid vanggewassen bij Wintervoedselakkers te klepelen. BoerenNatuur heeft de indieners geholpen om de voorstellen aan te scherpen zodat ze in de commissie Beheerpakketten besproken konden worden. De ecologische meerwaarde en inpasbaarheid in het stelsel zijn belangrijke beoordelingscriteria. Alle voorstellen zijn zowel door de commissie goedgekeurd als formeel door de Adviesgroep Catalogus Groenblauwe Diensten. Vanaf beheerjaar 2020 kunnen de nieuwe pakketten en varianten worden toegepast binnen het ANLb. In de laatste jaren van deze huidige ANLb periode wordt de lijst met pakketten niet meer gewijzigd en zal worden gekeken naar pakketten voor de volgende ANLb periode.

Provincies gaan toch weer werken met de oude indicatorsoorten

In een aantal beheerpakketten op graslanden is de beheereis dat er een minimaal aantal plantensoorten aanwezig is als indicatie voor het niet bemesten van het perceel of de perceelrand. De lijst met soorten waar dat mee getoetst wordt, is begin 2018 verbeterd. Door de provincies is, tegen de nadrukkelijke wil van BoerenNatuur in, besloten om deze nieuwe lijst per 2019 te gebruiken en niet eerst een toets te doen op het effect op bestaande beheerovereenkomsten. Zoals BoerenNatuur al had aangegeven bleek inderdaad in de loop van 2019 dat in de praktijk de lijst wel zwaarder uitpakte, omdat er immers soorten van bemeste graslanden wel op de oude lijst stonden en meetelden bij de beoordeling. BoerenNatuur heeft er vervolgens bij BIJ12 sterk op aangedrongen om de invoering van de lijst terug te draaien. Op 12 februari 2019 hebben de provincies besloten om toch weer te gaan werken met de oude lijst.

Subsidietraject Landelijke regeling niet-productieve investeringen moeizaam

In de zomer van 2017 heeft de toenmalige Staatssecretaris Martijn van Dam besloten om 40 miljoen over te hevelen van pijler 1 naar pijler 2 ten behoeve van de boerenlandvogels.

Daarvan was 9 miljoen voor het doen van niet-productieve investeringen voor boerenlandvogels. Na een lange voorbereiding van de subsidieregeling konden collectieven begin 2019 eindelijk een subsidieaanvraag indienen. Vervolgens heeft het tot 1 oktober 2019 geduurd voordat RVO.nl de beschikkingen rond had. In de evaluatie van de regeling heeft BoerenNatuur duidelijk gezegd dat, als deze regeling nog een keer wordt opengesteld, dat dan van tevoren duidelijk moet zijn welke activiteiten subsidiabel zijn en dat de proceskosten ook subsidiabel moeten zijn. Omdat er nog budget resteert komt er begin 2020 een tweede openstelling waarbij op de nieuwe wijze wordt gewerkt.

Collectieven ronden optimalisatieplannen af

In 2017 heeft BoerenNatuur een subsidie ontvangen van LNV voor alle collectieven om een eigen optimalisatieplan op te stellen. Dit is een uitgelezen kans om in gezamenlijkheid met partners uit het gebied, zoals provincie, terreinbeheerders, waterschappen en gemeenten, zicht te krijgen op wat er nodig is binnen het collectief om het beheer verder te optimaliseren. Collectieven hadden tot het voorjaar van 2019 de kans om hun optimalisatieplan te maken. Uiteindelijk hebben 36 collectieven een plan ingeleverd. Eind 2019 bleek uit een analyse van de plannen dat alle collectieven veel mogelijkheden zien voor optimalisatie. Dit geldt op alle aandachtsgebieden: het proces in de regio; het versterken van kennis en motivatie bij betrokkenen; en zeker ook voor inrichting en uitbreiding en verzwaring van beheer. Begin 2020 wordt het eindrapport opgeleverd.

3.4 Kennis

Tweede BoerenNatuurdag 15 maart in Nijkerk drukbezocht

De tweede BoerenNatuurdag was weer een geslaagde dag vol workshops, presentaties en discussies om inspiratie op te doen, te leren en kennis te delen. Ruim 250 mensen, voornamelijk bestuurders en medewerkers van de agrarische BoerenNatuur collectieven, konden kiezen uit een programma verzorgd door 29 verschillende sprekers en sprekersduo's. Ze hebben met elkaar kennis gedeeld over onder meer het effectief maatregelen nemen voor insecten, akkervogelbeheer, het veranderen van organisaties, klimaatlim boeren op veen, duurzaamheidsplannen melkveehouderij in Drenthe, over bodem, water, kruidenrijk grasland en samenwerken met Staatsbosbeheer.

Vragenlijst 'Waar sta ik als collectieven ten opzichte van de andere collectieven in mijn professionalisering'?

Steeds vaker kreeg BoerenNatuur de vraag: waar staat mijn collectief ten opzichte van andere collectieven als het gaat om het efficiënt en effectief uitvoeren van het agrarisch natuur- en landschapsbeheer? Hoe doe ik het? Kan ik het nog beter doen? En is mijn collectief wel optimaal ingericht om de zaken die op ons af komen aan te kunnen? Daarom is BoerenNatuur in 2019 gestart met een traject met als eerste doel inzicht te krijgen in waar je als collectief staat ten opzichte van andere collectieven en daarvan zelf te leren waar je stappen kan zetten. Tweede doel is om op basis van deze inzichten te kijken waar ieders ontwikkelbehoeften liggen en waar we van elkaar kunnen leren. Derde doel is om op basis van de behoefte aan doorontwikkeling een programma voor de komende jaren te ontwikkelen en financiering te vragen aan LNV en provincies. Samen met een werkgroep en de onderzoekers Lyda Dik en Judith Westerink (WUR) is een vragenlijst ontwikkeld. In de maanden juni en juli hebben 38 collectieven deze vragenlijst ingevuld. In de tweede helft van 2019 heeft de analyse van de resultaten plaats gevonden en begin 2020 komen de

resultaten naar buiten. Vervolgens gaan we met die resultaten aan de slag om de doorontwikkeling van de professionalisering vorm te geven.

Kennis deling tussen leden

In 2019 is verder gewerkt aan de kennisuitwisseling tussen de leden van BoerenNatuur. Er zijn meerdere bijeenkomsten geweest van de drie kenniskringen: Open Akker; Open Grasland; en Dooradering. Daarmee wordt de kennisuitwisseling verder gestroomlijnd en nog toegankelijker gemaakt voor alle leden van BoerenNatuur. Ook zijn er twee bijeenkomsten geweest voor alle penningmeesters rondom de ontwikkeling van de nieuwe module voor SCAN-financieel en het thema vennootschapsbelasting. Daarnaast is een symposium over beheermonitoring georganiseerd en een bijeenkomst over Goed Werkgeverschap. Om het kennis delen ook digitaal te ondersteunen, heeft BoerenNatuur een intranet voor alle leden van BoerenNatuur. Op 31 december 2019 zaten 340 mensen op het intranet, dat zijn zowel bestuurders als medewerkers bij collectieven. In 2019 is het ook mogelijk om naast de maandelijkse update die iedereen ontvangt, ook tweewekelijkse een update te krijgen over je onderwerpen naar keuze.

4. DE TOEKOMST

Het jaar 2020 wordt voor BoerenNatuur het jaar waarin we onze visie op de toekomst van de agrarische collectieven verder vorm geven. Door extern in het ANLb en via allerlei trajecten te werken aan mogelijkheden voor boeren om daadwerkelijk stappen te zetten op weg naar een meer-natuurinclusieve landbouw. En intern door te werken aan het verder professionaliseren van de agrarische collectieven en BoerenNatuur.

De verwachting is dat in 2020 de contouren voor de volgende GLB-periode, en daarbinnen uiteraard het ANLb, die naar het er nu naar uit ziet in 2023 begint, steeds helderder worden. Input voor hoe deze periode er uit gaan zien, komt onder andere vanuit de lerende evaluatie ANLb die in september 2020 afgerond moet zijn. Ook komen in de loop van dit jaar de voorlopige resultaten van de zeven landelijke GLB pilots beschikbaar. Beiden zijn input voor het Nationale Strategische Plan (NSP) dat nu wordt gemaakt. Dit NSP is de Nederlandse invulling van het volgende GLB. Naast het ANLb en GLB spoor, werken we in 2020 verder aan het spoor via de markt: zowel de zuivel als de akkerbouw. In 2020 gaan we met DZK, de Duurzame Zuivel Keten, onze kennis en ervaring die is opgebouwd in de pilot, opschalen naar een duurzame werkwijze die vanaf 2021 gaat lopen. In die werkwijze is het dan mogelijk voor alle zuivelondernemingen om in te stappen met boeren die advies willen over maatregelen op het gebied van natuur en landschap, dat willen laten intekenen, en controleren. Ook gaan de werkzaamheden voor het opzetten van een biodiversiteitsmonitor voor de akkerbouw starten.

Begin 2020 komen de resultaten van vragenlijsten beschikbaar die onze leden afgelopen jaar hebben ingevuld over hun professionalisering. Rond diezelfde tijd komt ook het rapport uit met daarin het gezamenlijke beeld van de optimalisatieopgave die collectieven zien voor het ANLb. Op basis van beide resultaten gaan we een concreet programma ontwikkelen om de komende jaren onze visie op de toekomst van de agrarische collectieven te realiseren. Daarbij zetten we in op zowel het doorontwikkelen van de SCAN-ict naar een toekomstbestendige BoerenNatuur-ict; op het ondersteunen van de verdere professionalisering; als het ontwikkelen van meer aanbod op het gebied van inhoudelijke

kennis over o.a. bodem, water etc. Een groot deel van de uitvoering van dit programma moet vervolgens worden bekostigd uit de LIFE-subsidieaanvraag ALL4biodiversity die begin 2020 zal worden ingediend.

Onze inzet voor 2020 en ook voor de jaren daarna is erop gebrand om samen met onze deelnemers, en hopelijk ook met veel meer andere boeren, te werken aan de ecologische kwaliteit van ons boerenland en deze verder te verbeteren. Als BoerenNatuur zullen we alles doen wat in ons vermogen ligt om juist daar onze leden bij te ondersteunen.

M.A. van 't Westeinde – vice voorzitter

J.A. Alsema – penningmeester